

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Формування лексичної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій

Автор

Науковий керівник / Експерт

Павленко М.Б.**Жигора І. В.**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

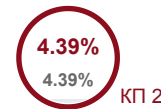
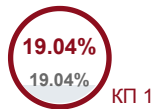
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		0
Мікропробіли		188
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		135

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

10576

Кількість слів

86013

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	99	0.94 %
2	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2721/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%90..pdf	67	0.63 %

3	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	54	0.51 %
4	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	47	0.44 %
5	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	44	0.42 %
6	http://eprints.zu.edu.ua/28971/1/1%20%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf	37	0.35 %
7	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	33	0.31 %
8	Сучасні методи та прийоми розвитку мовлення молодших школярів 5/28/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	30	0.28 %
9	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2721/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%90.pdf	27	0.26 %
10	https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/diss/dis_Maslich.pdf	26	0.25 %
з домашньої бази даних (7.88 %)			
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Формування частиномовної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	608 (43)	5.75 %
2	Упровадження інноваційних технологій під час формування навичок мовних розборів 5/28/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	134 (15)	1.27 %
3	Сучасні методи та прийоми розвитку мовлення молодших школярів 5/28/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	60 (4)	0.57 %
4	Жигора Ірина Валеріївна 6/23/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	31 (4)	0.29 %

з програми обміну базами даних (1.55 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Формування лексичної компетентності здобувачів початкової освіти засобами інноваційних технологій 12/9/2020 Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University (Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University)	21 (3)	0.20 %
2	СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 11/26/2021 Khmelnytsky Humanitarian Pedagogical Academy (КНРА)	19 (3)	0.18 %
3	Магістерська робота Горячий С.С.pdf 12/2/2023 Kryvyi Rih State Pedagogical University (Kryvyi Rih State Pedagogical University)	18 (3)	0.17 %
4	САВСЮК О.В.(Бісовецька Л.А.).docx 12/21/2020 Rivne State Humanities University (Рівненський державний гуманітарний університет)	14 (2)	0.13 %
5	Робота над синонімами як засіб увиразнення мовлення третьокласників 10/31/2023 Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko (Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko)	13 (1)	0.12 %
6	ТЕХНОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИЧНОГО ТА ГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.docx 12/21/2020 Rivne State Humanities University (Рівненський державний гуманітарний університет)	12 (2)	0.11 %
7	Формування лексичної компетентності молодших школярів у процесі вивчення іноземної мови 11/7/2024 V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University (MNU) (Наукова бібліотека МНУ ім. В.О. Сухомлинського)	11 (2)	0.10 %
8	Магістерська Зазубек А. пер .docx 11/16/2021 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (VSPNU) (Педагогічний факультет)	11 (2)	0.10 %
9	Козинець_Кравченко_стаття_.docx 2/23/2021 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	10 (1)	0.09 %
10	ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 3 КЛАСУ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 10/25/2024 Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko (Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko)	10 (1)	0.09 %
11	ПО-М21-8908608Олійник Тетяна Валентинівна Кваліфікаційна робота 6/16/2024 Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy)	7 (1)	0.07 %
12	Бак. Тростяничук.docx 6/1/2020 Rivne State Humanities University (Рівненський державний гуманітарний університет)	6 (1)	0.06 %

13	Формування стратегічної іншомовної компетентності старшокласників у процесі засвоєння лексико-граматичного матеріалу. 11/23/2018 Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)	6 (1)	0.06 %
14	tnpu/Diplomni/Diplomni_2014/14m006/Карпів О. Я/Магістерська робота Карпів О. Я..docx 8/22/2017 V. Hnatyuk Ternopil National Pedagogic University (TNPU) students work	6 (1)	0.06 %
з Інтернету (9.62 %)			
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2721/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%90..pdf	345 (22)	3.26 %
2	http://eprints.zu.edu.ua/28971/1/%21%20%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf	252 (19)	2.38 %
3	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23540/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.%20%D0%A1%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9D.%D0%9C.%20%D0%B2%20%D0%BF%D0%B4%D1%84.pdf	83 (9)	0.78 %
4	http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/Semantics_V.pdf	82 (5)	0.78 %
5	https://core.ac.uk/download/pdf/154890674.pdf	58 (5)	0.55 %
6	https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/diss/dis_Maslich.pdf	56 (3)	0.53 %
7	http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2019/10/Formuvannya_leksychnoyi_kompetentnosti_Monografiya_Siranchuk_2_017_VSE_A5.pdf	35 (4)	0.33 %
8	https://ukrdoc.com.ua/text/45701/index-1.html?page=10	32 (3)	0.30 %
9	http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14146/antonyan_pedf_2021.pdf	28 (2)	0.26 %
10	https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/fd40f93a-b2d7-4e78-a33e-4ea81e2bee49/content	27 (2)	0.26 %
11	http://kppo-rdgu.do.am/images/2/suchasnij_vchitel_pochatkovoji_shkoli_dosvid-poshu.pdf	13 (2)	0.12 %
12	http://gymnasium144.edu.kh.ua/Files/downloads/2022%20%20%205%20%D0%BA%D0%BB%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82.docx	6 (1)	0.06 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

Павленко Марія Богданівна

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Керівник: кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Жигора ІВ.

РОЗДІЛ 1.

- Поняттєвий апарат із проблеми дослідження

Сучасний етап розвитку української освіти вирізняється системним реформуванням, модернізацією змісту, активним пошуком нових стратегій, методів і прийомів навчання, зокрема в початковій школі. Відтак важливим завданням сучасної школи є перехід від навчання для отримання певного обсягу знань до освітнього процесу з формування ключових компетентностей. В умовах осучаснення освітнього простору відповідно до вимог Держстандарту початкової освіти, Тип освітніх програм нової укр школи 1-2 та 3-4 класи, проблема формування **комунікативної компетентності учнів початкових класів** не втрачає актуальності [ДСт, с33; ТПр, с192, 244], оскільки **метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток здатності спілкуватися**, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності [ТПр, с193].

Реформування мовної освіти в країні спричинило переорієнтування освітнього процесу на компетентнісно орієнтоване навчання передусім української мови в початковій ланці загальносередньої школи. Компетентнісний підхід в освіті, теоретичні засади й практика його реалізації неодноразово обговорювалися на семінарах різних рівнів. Так, Інститут обдарованої дитини НАПН України визначив пріоритетну розвивальну, культуруотворювальну функцію такого напрямку, що забезпечує виховання відповідальної особистості, здатної до самоосвіти й саморозвитку, критичного мислення, аналізування різної інформації, особливо в час тотальної цифровізації, і при цьому вможливує використання здобутих знань й практичних умінь для творчого розв'язання освітніх та життєвих проблем. Така особистість прагнути змінити своє життя й життя цілої країни на краще [Компід].

Потребує роз'яснення поняття компетентність і компетенція як важливі складники компетентнісного підходу в освіті. Названі терміни пояснюють, урахуовуючи два основні підходи.

Перший (американський) спрямовано на виявлення притаманних особистості якостей, що визначатимуть її успішність у будь-якій діяльності. Компетентність при цьому семантизується як визначальна поведінка чи характеристика особистості, яка виявляється в успішній та ефективній діяльності, залежить від змісту цієї діяльності, її організації, впливу оточення та навколишнього, безумовно, від особливостей фахової діяльності [Walpole].

Другий (британський) підхід передбачає дослідження самої діяльності, її специфічних особливостей, її складників, виконання яких засвідчує результативність відповідно до визначених стандартів, іншими словами - формування компетенції.

Дотримуємося думки більшості дослідників, згідно із якою обидва підходи взаємопов'язані й мають розумітися та пояснюватися разом, оскільки за першого підходу визначення передбачає компетентність особистості, яка здійснює певну діяльність, за другого - увагу зосереджено на дослідженні особливостей конкретної діяльності й компетенцій, яких потребує її виконання.

За замовчуванням розуміється, що тлумачення компетенції має враховувати й зовнішню діяльність, й особистісні якості виконавця, а визначення компетентності передбачає реальність і матеріальність навколишнього світу, який потребує цієї компетентності [Гудз].

Порівняймо тлумачення поняття «компетенція» як важливої категорії компетентнісного підходу:

Тлумачний словник української мови **Бондар**

Компетенція - **добра обізнаність із чим-небудь / коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи** [Тлусл] **Компетенція - це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів** [Бонд]

Як бачимо, визначення різні, друге з яких більше відповідає нашому дослідженню. Узагальнивши тлумачення різних дослідників, слідом за М^Г Головань виокремимо основні складники поняття «компетенція»:

1) пізнавальна діяльність як знання;

2) здійснення звичних способів діяльності як уміння діяти за зразком;

3) творча діяльність як уміння **приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях;**

4) **здійснення емоційно-ціннісних ставлень як особистісних орієнтацій** [Гол, с25].

У пропонуваній роботі розуміємо компетенцію як взаємозв'язок знань, умінь, навичок та цінностей і досвіду дитини; як властивість чи якість особистості, що дає змогу впоратися з різними завданнями, зокрема проблемними. Відтак уважатимемо, що володіння певною компетенцією означає уміння використовувати отриману інформацію за активної мисленнєвої участі, творчих здібностей, необхідних для здійснення продуктивної діяльності.

Сутність поняття «компетентність», порівняння ключових компетентностей різних європейських освітніх систем у своїх доробках подали такі дослідники, як О^П Пометун, О^В Овчарук, О^Л Локшина. В^М Краєвський і А^Х Хуторський висвітлили культурологічну концепцію змісту освіти, зокрема розкрили роль та значення в ній ключових і предметних компетенцій та компетентностей. Основні положення теорії ключових компетенцій саме в шкільній практиці знаходимо в працях зарубіжних педагогів Дж. Равена, В^К Кальней та інших.

У науково-методичних джерелах переважає **визначення компетентності як сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної фахової діяльності, що містить уміння аналізувати, передбачати результати професійної діяльності**, доречно використовувати інформацію [Новушпоряд].

Відповідно до Закону України «Про освіту» компетентність - це інтегрована **якість особистості, що є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність** [Заукр].

За визначенням І^Р Родигіної, компетентність - **неспецифічні предметні вміння та навички, не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції, бо звісно, ґрунтуються на останніх, а конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану - взагалі будь-якій людині** [Род, с32-33].

З огляду на зазначене зауважимо, що компетентність - неділима якість особистості, що акумулює знання, уміння, досвід кожної людини.

Суть **компетентнісного підходу полягає в тому, що** компетентності уможливають подолання суперечливостей між теоретичними відомостями, які учні отримують на уроках, та їх безпосереднього використання під час розв'язання конкретних життєвих завдань, зокрема проблемних. Виокремимо основні з них: уміння розрізняти об'єкти, особливості, ознаки; уміння аналізувати й пояснювати причини та наслідки явищ, подій, вчинків, дій; уміння створювати тексти, вироби, проекти; уміння висловлювати своє ставлення до подій, до своїх вчинків та оточуючих; участь у колективних справах; уміння розв'язувати освітні завдання; уміння оцінювати вчинки, різні моделі поведінки тощо; навички користуватися **певними предметами та под.** [Новушпор, с12-13].

На різних рівнях змісту освіти є певна система компетентностей, яку складають міжпредметні як ключові та базові; загальнопредметні, що формуються в учнів під час вивчення того чи того предмета певної **освітньої галузі в усіх класах; спеціальнопредметні**, які набувають

школярі при вивченні певної дисципліни **протягом конкретного навчального року або рівня навчання. Спеціальнопредметні компетентності** ґрунтуються на загально предметних, їх визначають для кожного предмета кожного року навчання відповідно до стадій, рівнів їх набуття [Компід, с.22-24].

Слідом за Гавриш зауважимо, що компетентнісний підхід передбачає формування в молодших школярів ключових, загальнопредметних і спеціальнопредметних компетентностей. Базові (ключові) компетентності - це здатність особистості ефективно діяти **в усіх сферах людського буття. Загальнопредметні дають змогу успішно опанувати предмети певної освітньої галузі**, а спеціальнопредметні компетентності сприяють повноцінному засвоєнню школярами змісту конкретних навчальних предметів [Осв прогрГавр, с.3].

На думку Пометун, компетентність є результативно-діяльнісною характеристикою освіти, а компетентність особистості - спеціально координованим набором знань, умінь, навичок і ставлень, що набувається протягом навчання й дозволяє людині виявляти, упізнавати й розв'язувати відповідно до ситуації проблеми, притаманні певній діяльності [Пом, с.66].

З-поміж дослідників поширена думка, що не можна навчити компетентності, оскільки вона виявляється в здатності школярів акумулювати, об'єднувати знання, **уміння та досвід використання їх** при розв'язанні освітніх і життєвих проблем, що стає наслідком соціального досвіду дитини [Компід].

Як бачимо, поняття компетенції вужче за компетентність і співвідноситься з певною діяльністю, застосовується для позначення комплексу **знань і вмінь, необхідних для ефективного виконання діяльності**. Компетентність формується з компетенцій, однак не дорівнюється їм. Компетенцію учнів «знаю як» плутають із «знаю, що».

Українські дидакти НМБібік, ОЯСавченко, ТМБайбара, МСВашуленко, ГГГудзик, КГПономарьова присвідчили **теорію освітніх компетенцій і компетентностей молодших школярів**, узasadнили методичні аспекти окресленої проблеми. Так, ОЯСавченко називає ядром компетенції знання, уміння, досвід діяльності. Структура компетенції, за словами педагогині, окрім названих компонентів, містить **позитивне ставлення до сфери, охопленої компетенцією, а також особистісні якості**, що сприяють ефективному розв'язанню проблем» [Компід, с.43].

Отже, компетентність розуміємо як об'єднувальну рису особистості, що виявляє досвід у певній царині, а під компетентнісним підходом - підступ, який визначає за освітню мету **становлення учня як суб'єкта життєдіяльності** через формування системи взаємозалежних ключових, загальнопредметних і спеціальнопредметних компетентностей.

У контексті пропонованого дослідження йдеться про реалізацію компетентнісного підходу в навчанні української мови.

Комунікативна компетентність передбачає як обов'язковий компонент лексичну компетентність, під якою насамперед розуміємо певний активний запас слів молодших школярів та їхнє доречне вживання в різних контекстах під час спілкування в різних життєвих та освітніх ситуаціях.

Процес формування лексичної компетентності в дітей молодшого шкільного віку потребує створення та дотримання спеціальних організаційно-педагогічних умов для лексичної роботи. Назвемо найважливіші з них: поповнення активного словника молодших школярів; робота із засвоєння лексичних норм; організація спільної роботи вчителя з батьками для розв'язання проблеми формування лексичної компетентності дітей окресленого віку; **реалізація діяльнісного та особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі; використання різних форм та методів роботи, зокрема інноваційних, із молодшими школярами для формування лексичної грамотності**.

На підставі аналізу науково-методичної літератури зауважимо, що лексична компетентність полягає в здатності учня швидко й доречно відповідно до програмових вимог оперувати семантичними полями, а не окремими словами, в умінні школяра обирати потрібне слово, словосполучення для точного позначення предмета, явища, події, для висловлення своєї думки залежно від комунікативної мети, в умінні спілкуватися **з опорою на граматичну структуру мови**. **Отже, лексичну компетентність** трактуємо як внутрішньомовленнєву підготовку школяра до комунікативної діяльності. Лексична й комунікативна компетентності взаємопов'язані й взаємозалежні, тому комунікативна компетентність не можлива без лексичної.

До визначення понять «мовна компетенція», «комунікативна компетенція» є безліч підходів [Когу]. **Комунікативна компетенція є здатністю успішно користуватися усіма видами мовленнєвої діяльності для** осягнення, розуміння, спілкування, дії. Формуючи лексичну компетентність як складник комунікативної, учитель початкових класів має виробляти вміння школярів розуміти зміст і **смісл усних і письмових текстів; навчати складати** власні висловлювання відповідно до знань про предмет мовлення, відповідно до своїх думок і почуттів. Формування лексичної компетентності учнів молодшого шкільного віку потребує організацію різноманітної лексичної діяльності, що передбачає наявність певного словникового запасу відповідно до віку, цілком відповідне використання лексем, доцільне використання образних висловів, приказок, прислів'їв, стійких сполучень слів.

Під лексичною діяльністю розуміємо передусім мотиваційну, яка враховує емоційні виявлення учнів, позитивні чи негативні емоції дітей, що зумовлюється незвичністю та новизною лексичного матеріалу; цікавим поданням словникового матеріалу, неординарністю викладання вчителя; стимулюванням за добре виконане завдання, побоюванням отримати негативну оцінку, розумінням важливості лексичних мовних норм; усвідомленням, що від словникового багатства та вміння доречно та активно послуговуватися ним залежить успішність спілкування учня з однолітками, батьками, оточенням.

Важлива пізнавальна лексична діяльність, що передбачає збагачення активного словника, уточнення словника через поглиблене розуміння відомих слів, з'ясування відтінків у значенні слів, зокрема роботу із синонімами, антонімами. Учні початкових класів мають контекстуально аналізувати багатозначність слів, використовувати у своєму мовленні якомога більшу кількість слів, сполучати слова з іншими, складати з ними словосполучення й речення, використовувати їх у конкретному тексті. Молодші школярі мають вилучати зі свого мовлення нелітературні слова, виправляти помилки в наголошуванні та вимовлянні слів відповідно до мовних норм.

Практична лексична діяльність передбачає самостійне знаходження своїх лексичних помилок і виявлення словникових огріхів у мовленні та текстах однолітків. Учні початкових класів мають навчитися критично оцінювати власне й почуте мовлення, інтерпретувати власне мовлення, використовуючи різні лексичні засоби. Школярі навчаються активно послуговуватися власним словниковим запасом, дотримуватися чистоти українського мовлення в спілкуванні з однокласниками, старшими. Відтак у пам'яті учнів початкових класів акумулюється достатня кількість слів, етикетних формул, стійких сполучень слів, школярі досягають певної майстерності у використанні образних зворотів, різних художніх засобів. Зауважимо, що описане **поняття «лексична компетентність молодшого школяра» ширше за поняття «знання, уміння та навички з лексики», оскільки** передбачає знання лексичних норм і мотивацію учня застосовувати ці знання в різних мовленнєвих ситуаціях творчо, самостійно, цілеспрямовано.

- Інноваційний підхід у системі **формування лексичної компетентності учнів початкових класів**

Формування лексичної компетентності сьогодні має відбуватися на якісно новому рівні, для цього молодших школярів треба зацікавити та вмотивувати, упроваджуючи новітні освітні ресурси. Оскільки слово є важливою лексичною одиницею при побудові будь-якого висловлення

учнів, то пошук сучасних **підходів до формування лексичної компетентності учнів на уроках української мови** є нагальною проблемою сьогодення.

Аналіз науково-методичних джерел засвідчує різноманіття визначень понять «інновація», «педагогічна інноватика», «інноваційні технології», «сучасні підходи» тощо.

Слідом за [1] Підласим дотримуємося позиції, згідно з якою інновація є ідеями, процесами й результатами, поєднаними якісним удосконаленням педагогічної системи [Підлас, с.3]. Це новостворені освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи або вдосконалені чи застосовані, або їх складники, які значно покращують результати освітнього процесу.

Доповнюючи цю думку, [2] Дичківська визначила інновацію як **певне нововведення, зміну, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого**, однак з іншою метою [Дичк, с.13].

Із педагогічної позиції **інновація передбачає використання вже відомого зовсім в інших цілях** [Короттермслов, с.84]. Інновацією можна вважати **впровадження нових ідей чи технологій для реформування педагогічної системи та** виявлення якісно нового рівня функціонування.

Різні тлумачення зумовлюються різними позиціями дослідників, відповідно неоднаковим баченням суті **поняття «інновація»**. Так, одні дослідники **переконані, що інновацією можна вважати** тільки щось нове, що передбачає кардинальні зміни в певній системі, інші - уважають новаціями будь-які незначні нововведення. Побуває думка, о «нове» - це добре забуте «старе».

Дослідниця [3] Дичківська вважає інноваційною педагогічною діяльністю цілеспрямовану діяльність, зорієнтовану **на зміну та розвиток освітнього процесу для досягнення вищих результатів та отримання нового знання** [Дичк, с.218]. Відтак важливою **ознакою інновації є її практична реалізація, результати якої засвідчують ефективність нових підходів, технологій**.

Дотримуємося думки науковиці **про те, що інноваційна педагогічна технологія є цілеспрямованим, систематичним й послідовним впровадженням у практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що об'єднують цілісний освітній процес від з'ясування його мети до очікуваних результатів** [Дичк, с.218].

Наукова, методична, психологічна література подає **безліч визначень поняття «педагогічна технологія»**, однак спільним в них є те, що це певна система **способів та прийомів, послідовність виконання яких забезпечує розв'язання завдань виховання, навчання й розвитку особистості (вихованця, учня)**.

Незаперечною є визначальна роль педагога, що є рушійною силою як творча особистість будь-якої інноваційної діяльності. Мати сміливість використати широкі можливості та засоби для інноваційної діяльності може тільки творчий учитель, який не боїться експериментувати й вчить цьому ж своїх підопічних. Такий учитель завжди в русі, готовий пропонувати нові сучасні технології та методи навчання.

Зауважимо, що інноваційна педагогічна технологія **є ефективним способом організації на сучасному рівні освітнього процесу для досягнення певної** навчальної мети, що сприяє розв'язанню й життєвих задач.

Близько 20 років педагоги-новатори досліджують педагогічні технології, тому **існує чимало класифікацій педагогічних технологій**. Виокремимо **основні загальнопедагогічні технології та технології становлення мовної особистості**, оскільки в контексті запропонованої роботи нас цікавить формування в молодших школярів лексичної компетентності, що є невід'ємним складником загальномовної компетентності. Поширені в практиці загальносередньої освіти, зокрема початкової школи такі **технології**:

1. **інтерактивні технології**;

2. **технології проблемного навчання**;

3. **технологія організації групової навчальної діяльності**;

4. **технологія диференційованого навчання**;

5. **інтегроване навчання**;

6. **технологія розвитку критичного мислення**;

7. **технологія розвитку винахідницьких завдань** [4] Альтшуллер.

Найпопулярнішою з-поміж названих технологій є технологія інтерактивного навчання, оскільки вона побудована на засадах **постійної, активної взаємодії всіх учасників** освітнього процесу. Названа технологія дозволяє кожному учню виявити свою ініціативність, відчутти свою успішність, інтелектуальну спроможність. До того ж засоби інтерактивного навчання створюють зручні освітні умови, за яких кожен учень має змогу відповідно себе проявити, не побоюючись схибити.

Традиційно виокремлюють чотири групи технологій інтерактивного навчання [Дичк, Дубас] (Див. Таблицю 1.1.)

Таблиця 1.1.

Технології інтерактивного навчання

Технології кооперативного навчання **Технології колективно-групового навчання** **Технології ситуативного моделювання** **Технології опрацювання дискусійних питань** **робота в парах** **мікрофон** **симуляції або імітаційні ігри** **метод ПРЕС** **ротатійні (змінювані) трійки** **незакінчене речення** **симуляції або імітаційні ігри** **займи позицію** **два-чотири-всі разом мозковий штурм** **громадські слухання**; **зміни позицію**

карусель **ажурна пилка** **розігрування ситуації за ролями** **неперервна шкала думок**

робота в малих групах **навчаючи - учусь** **дискусія** **акваріум** **аналіз ситуації** **дебати**

коло ідей **дерево рішень** **дискусія в стилі телевізійного ток-шоу**

Технологія диференційованого навчання є видом освітньої діяльності, розроблення якої передбачає обов'язкове зважання на здібності, схильності та інтереси здобувачів освіти. Відповідно до цієї технології школярі групуються за якоюсь однією важливою ознакою. Оскільки мета нашого дослідження полягає в формуванні лексичної грамотності, то за технології диференційованого навчання ми можемо погрупувати молодших школярів: учні, у яких достатній активний словник, учні із середнім словниковим запасом й учні з малим словниковим ресурсом.

Відтак, згідно із визначеними групами, можна дібрати лексичний матеріал для кожної групи й поповнювати активний словник дітей.

Ефективною під час вивчення лексичного матеріалу є технологія інтегрованого навчання, яке полягає в поєднанні вивчення різних дисциплін, однак за умови створення нового через визначення подібних компонентів. Так, під час словникової роботи при вивченні літературних творів з'ясувати лексичне значення слова допоможе визначення його належності до певної частини мови, його відмінювання, тобто через граматичну форму тощо.

Особливої уваги заслуговує технологія критичного мислення як здатність усебічно оцінювати різні погляди та стремління зробити об'єктивні підсумки через аргументовані докази. З-поміж стратегій критичного мислення вчителі початкових класів під час лексичної роботи найчастіше практикують «Гранування», «Сенкан», «Метод ПРЕС», «Кубування», стратегію «РАФТ», «Діаграму Ейлера Венна».

Стисло розглянемо використання названих стратегій під час опрацювання лексичного матеріалу.

«Грунування» спрямоване на активізацію дитячого мислення через зв'язки з окремими поняттями, що сприяє вільному, розсудливому, свідомому міркуванню щодо певного поняття. Окреслена стратегія передбачає такий алгоритм дій:

1) спочатку записується тема - основне слово (словосполучення, фразу чи зворот) посередині аркуша, на слайді чи на інтерактивній дошці;

2) учні записують слова або фрази, які асоціюються в них із цим словом чи фразою;

3) після запису слів, які спали на думку школярів, пропонується виявити зв'язки між поняттями.

Цікавими для молодших школярів є складання незвичного вірша - Сенкану, який складається з п'яти рядків. 3-поміж великої кількості інформації учні вибирають основне й стисло відтворюють необхідне. На допомогу дітям дається певний алгоритм:

1-й рядок - 1 слово (іменник) - тема;

2-й рядок - 2 слова (прикметник) - описання;

3-й рядок - 3 слова (дієслова або який + 2 дієслова) - описання теми через дію; 4-й рядок - фраза із 4 слів ставлення до теми, почуттів із обговорюваного; 5-й рядок - 1 слово-перифраз суті (синонім або асоціація до теми, узагальнення, підсумок);

Назва стратегії «Кубування» передбачає використання куба, на площинах якого подаються установки для учнівських дій:

1) «Описати»;

2) «Порівняти»;

3) «Пов'язати поняття»;

4) «Проаналізувати»;

5) «Знайти коло вжитку»;

6) «Запропонувати аргументи «за» чи «проти».

Описана стратегія дозволяє розглядати тему всебічно й актуалізувати та усвідомити зміст певного поняття.

«Метод ПРЕС» допомагає висловлюватися школярам, оскільки містить порядок викладу думки з певної теми:

1) Висловлюємо власну думку «Я вважаю, що...». «Я думаю, що...»;

2) Пояснюємо причину такого погляду, такої позиції: «Тому що...», «Адже це...», «Оскільки це...»;

3) Добираємо аргументи для доведення своєї позиції: «Наприклад...», «Так...», «Зокрема...»;

4) Узагальнюємо, формулюємо висновки: «Отже...», «Підсумовуємо...», «Підбиваємо підсумки...».

Активізує пізнавальний інтерес молодших школярів під час формування лексичної грамотності вправа «Читаємо та запитуємо», що розвиває критичне мислення дітей, оскільки сприяє вдумливому опрацюванню тексту, після прочитання якого вони самостійно ставлять питання. Такі учнівські питання активізують їхній словниковий ресурс.

Популярною під час роботи з лексичним матеріалом є стратегія «РАФТ», що є своєрідною грою в адресата та адресанта, яка хто пише лист, хто отримує, як пише і про що пише. У цій стратегії учні працюють із **таблицю**

Роль (хто пише) Аудиторія (хто отримує) Формат (у якій формі) Тема (про що це)

Названа стратегія допомагає виконувати ролі певних персонажів, діяти від їхнього імені. Під час роботи за такою стратегією молодші школярі розширюють свій словниковий запас, доцільно використовують уже сформований словник.

Формуванню лексичної компетентності сприяє застосування на уроках української мови графічного організатора «**Діаграма Ейлера Венна**», що потребує **створення графічної схеми з певної кількості кіл (найчастіше двох чи трьох), які частково накладаються одне на одне. На перетині** таких кіл учні записують спільне, притаманне досліджуваним об'єктами, а в лівій та правій частинах діти записують те, чим різняться ці об'єкти.

Інноваційні технології покликані сприяти творчому розвитку молодших школярів, у чому якнайкраще допомагає технологія розвитку винахідницьких завдань Г.Альтшуллера. Учитель початкових класів має навчити молодшого школяра розв'язувати різні проблеми за допомогою винахідницьких завдань.

Наприклад, метод «Синектики» передбачає добір аналогій на подане слово, речення, предмет або явище. Визначають прямі, фантастичні та емпатійні аналогії. Окреслений метод розвиває творче мислення учнів та перевіряє сформований словник, поповнюючи, уточнюючи, розширюючи його.

Власний досвід учні початкових класів використовують під час застосування методу «Добре-погано», оскільки у них уже склалися певні уявлення про добро й зло. Найчастіше цей метод використовується для аналізу та розуміння конкретного тексту. Працюючи з лексичним матеріалом, школярі заповнюють таблицю:

Добре Погано

Наприклад, аналізуючи якісь події чи певного персонажа учні записують у відповідні колонки таблиці на їх думку погане чи добре. Складність полягає в тому, що треба знайти доречне слово для позначення доброго чи поганого, що активізує та поповнює словниковий запас учнів початкових класів. Основна умова: записувати слово, а не речення з тексту.

Під час роботи із лексичним матеріалом доцільно використовувати такий метод, як «Системний оператор», за допомогою якого можна пояснити та краще зрозуміти слова, звороти тощо. Описуючи якісь події, героїв, учні добирають відповідні слова в минулому часі й майбутньому, аналізуючи героїв на початку твору, а такими, якими вони стають у кінці. Відповідно вони заповнюють підготовлену таблицю:

Минуле Система (персонаж твору) Майбутнє

Набувають популярності технології, що сприяють формуванню комунікативної компетентності молодших школярів. 3-поміж них назвемо

Мобільні технології навчання; Карикатури Бідструпа; Кубики історій; Сторітеллінг; Картки Пропна.

Названі технології активізують словниковий запас учнів допомагають їм складати зв'язне висловлювання, робити це невимушено, із зацікавленням, створюючи веселі фантастичні, казкові історії. Така робота розвиває творчі здібності школярів, їхню уяву, мислення, а відтак і мовлення. Лексичну грамотність за таких підходів можна формувати індивідуально, у парах чи групах: наприклад, один учень розповідає всю історію за кубиками або карикатурами або учні розповідають один одному в парах, або школярі працюють почергово (**ланцюжком**), складаючи **по одному реченню, доповнював так загальну історію.**

«Модним» видом написання історій є Сторітеллінг, за допомогою якого можна описати свої почуття та дії, проаналізувати вчинки, свідомо

оцінити наслідки та зробити висновки. Зазвичай це **невеличкі вільні тексти про події з власного життя. Такі історії не оцінюються, а тільки** сприяють написанню інших на задану тему.

У час цифровізації особливої популярності набувають **мобільні технології, які ще називають BYOD - візьми свій дивайз**. Такі сучасні технології потребують спеціальної підготовки й полягають у використанні під час опрацювання мовного матеріалу телефонів, планшетів, ноутбуків, що переважно є особистими речами школярів. Працюючи із словниковими словами діти мають змогу користуватися різними електронними словниками. Сучасні школярі вміють швидко знаходити у своїх гаджетах пояснення значень окремих слів, синоніми та антоніми до них, знаходити контексти для розрізнення прямого та переносного значення слова тощо. Таке звичне використання сучасної техніки сприяє формуванню лексичної грамотності учнів початкових класів.

Дотримуємося думки педагогів-новаторів, які вважають, що сучасні підходи до організації уроків сприяють творчому розвитку учнів початкових класів, формують мовну особистість. Модернізація освітнього процесу зумовлює активне впровадження інновацій в початковій школі. А вчителі як творчі особистості стають рушійною силою при цьому, оскільки мають змогу сьогодні самостійно створювати нові підходи, використовуючи традиційні методи та прийоми по-новому.

- Організація процесу формування лексичної компетентності в початковій школі із використанням сучасних підходів

У пропонованому дослідженні враховано напрацювання дослідників, практиків-новаторів **із проблеми впровадження сучасних підходів до формування лексичної компетентності учнів**, зокрема молодших школярів (В.Бадер, З.П.Бакум, Н.Богданець-Білокаленко, М.С.Вашуленко, Н.В.Гавриш, Н.Б.Голуб, О.М.Горошкіна, М.М.Греб, Т.К.Донченко, С.О.Караман, О.А.Кучерук, Л.І.Мамчур, В.Я.Мельничайко, І.А.Нагрибельна, С.А.Омельчук, М.І.Пентиліук, І.М.Хом'як, С.Т.Яворська та ін.).

В умовах тотальної диджиталізації суспільства виникає потреба цифровізації освіти, зокрема індивідуалізації навчання, що відповідає особистісно орієнтованому підходу. Відтак сучасна школа потребує цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу. Такий стан освіти в Україні спричинено переходом на дистанційну освіту через пандемію, через повномасштабне вторгнення країни-агресора, через зростання та поширення відкритих освітніх ресурсів, через зменшення активності молодших школярів у навчанні, зникнення бажання вивчати шкільні предмети, зокрема українську мову. Ці причини посилюють науковий інтерес до обраної теми та видаються особливо важливими під час військової окупації України.

Огляд сучасної науково-методичних джерел дозволяє зауважити, що вітчизняні дослідники вивчали питання систематизації теоретичних основ цифровізації освіти, проблеми впровадження цифрових та інтерактивних технологій в освітній процес початкової школи. У час, коли кожен школяр має новомодні гаджети, постає питання використання їх у навчальній діяльності.

Дослідники В.Биков, О.Пінчук, О.Спірін, М.Швардак [Патич] вивчили питання сучасних викликів стосовно цифрової зміни української освітньої системи. Деякі науковці, зокрема І.Лапшина, у своїх наукових доробках запропонувала своє бачення напрямів роботи з уникнення складнощів, спричинених дистанційним навчанням в початковій школі [Карташ].

Л.Карташова, Н.Бахмат, О.Попадич, Л.Деркач, М.Швардак, М.Лукашук сприяли розв'язанню питання розвитку цифрових технологій, особливу увагу приділили проблемі їх застосування в школі. Використання цифрових інструментів в освітньому процесі досліджувала Т.Брицкан. У своїх розвідках науковця детально розглянула питання впровадження інноваційних технологій як засобу розвитку творчої особистості вчителя початкових класів [Бріц].

Особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови в початковій школі дослідили Г.Крохмальна, Ю.-Г.Захожа [КрохЗахож].

У контексті пропонованого дослідження науковий інтерес становить детальний аналіз проблеми й практичне використання цифрових інструментів, зокрема різних застосунків, програм **на уроках української мови в початковій школі** під час роботи із лексичного матеріалу. Формування лексичної компетентності (**змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»**) із впровадженням сучасних цифрових інструментів - одне з важливих питань сьогодення. А основним завданням сучасних педагогів під час вивчення мовного матеріалу - навчитися правильно та доцільно застосовувати сучасні цифрові інструменти на уроках опрацювання лексики.

Використання цифрових технологій у початкових класах на уроках вивчення лексичного матеріалу дозволяє здобувачам освіти безпосередньо взаємодіяти з інформацією всесвітніх мереж у режимі реального часу; уможливорює взаємодію однокласників за допомогою різних електронних пристроїв, найбільш розповсюдженими з яких є комп'ютери, ноутбуки, смартфони, планшети.

Цифрові технології передбачають створення інтерактивних вебсайтів, відеоігор, інтерактивних вправ, віртуальної реальності для застосування в навчанні, спілкуванні, для активізації творчих здібностей молодших школярів, для навчальних розваг на уроках з вивчення лексики.

Цифровим інструментам в освітньому процесі притаманні такі особливості: відкритість та доступність (з їх допомогою учні можуть вільно обмінюватися інформацією та відомостями онлайн); цифрова взаємодія (молодші школярі можуть активно взаємодіяти з системою, змінювати дані, вводити нові, перевіряти правильність відповідей, знаходити відповіді); зручний інтерфейс: цифрові застосунки, програми розроблено відповідно до різних рівнів умінь користувачів.

Популярним сучасним технічним засобом в сучасних школах є інтерактивна дошка, оскільки це засіб взаємодії користувача з комп'ютером. Така дошка подібна до шкільної дошки, однак поверхня інтерактивної дошки відбиває зображення, якими можна керувати спеціальними маркерами й жестами. Застосовувати інтерактивну дошку для формування лексичної компетентності можна на уроках вивчення спеціальних розділів початкового курсу української мови. Використовуючи інтерактивну дошку в освітньому процесі, учителі початкової школи мають змогу презентувати лексичний матеріал, візуалізуючи його зображеннями, відео, таблицями, схемами тощо.

Як освітні інструменти для засвоєння лексики, для вільного доступу до інформації **в будь-який час і в будь-якому місці можна** використовувати гаджети (смартфони, планшети). Позитивним є їх мобільність, легкість у користуванні, робота з багатьма програмами, негативним - те, що без підключення до Інтернету вони не працюють для розв'язання освітніх задач.

Учителі початкових класів можуть використовувати вебдодатки для розвитку й вдосконалення мовних умінь та навичок.

Для вивчення лексичного матеріалу, різних презентацій, виступів, повідомлень, співпраці один з одним учні початкових класів можуть використовувати інтерактивні дисплеї, які сприяють заохоченню школярів до навчання мови й активізує пізнавальні інтереси, залучає до безпосередньої участі на уроці. Дисплеї застосовують під час дистанційного навчання української мови, мультимедійних презентацій, інтерактивних вправ, для створення лексичних завдань та ігор, групової та парної роботи (зокрема, під час опрацювання програмної теми: Синоніми. Антоніми).

Цифровим інструментом, який дає змогу здобувачам початкової освіти одержувати та оперувати даними як візуальними компонентами є інтерактивна візуалізація (діаграми, графіки, картографічні зображення) [Карташ]. Такі сучасні технології застосовують, коли треба проаналізувати певну інформацію чи дані, унаочнити та презентувати мовний матеріал, зокрема поданий у підручнику з української мови та літературного читання під час вивчення, наприклад, лексичного матеріалу.

Учителі початкових класів, обізнані в особливостях комп'ютерних можливостей, наприклад, використовуючи віртуальну та доповнену реальність,

можуть організувати й провести цікаві уроки з української мови, які дозволять молодшим школярам вивчити складний освітній матеріал граючи, невимушено, оскільки гра для них є ще важливим видом діяльності. усебічно пізнавати світ у його розмаїтті. Цифрові інструменти - віртуальна реальність та доповнена реальність - особливі види взаємодії учнів із цифровим середовищем. Віртуальна реальність створює користувачу імітацію реального світу чи уявний віртуальний світ за допомогою яскравої комп'ютерної графіки та спеціальних 360-градусних камер. За допомогою індивідуальних пристроїв (VR-гарнітурів) учні можуть контролювати свою поведінку в цьому цифровому середовищі. Для створення інтерактивних завдань та мовних ігор, з метою унаочнення лексичного матеріалу (наприклад, при поясненні значення багатозначних слів) доречно застосовувати цифровий інструмент - доповнену реальність, що уможливіє відчуття додаткового реального світу за допомогою комп'ютерних об'єктів (наприклад, Schvardak, 2022).

Окреслені цифрові інструменти більшість учителів використовують як віртуальну реальність в освітньому процесі під час екскурсій, створення проєктів учнями початкових класів (наприклад, проєктна діяльність «У світі лексики», «У світі багатозначності», «У світі протилежності», «У світі образності» і под.).

Наступними сучасними технологіями є інтерактивні вебсайти, що дозволяють молодшим школярам у реальному часі отримувати інформацію через взаємодію з вебсайтами, які містять такі інтерактивні компоненти, як онлайн-опитування, бліцопитування, інтерактивні вправи та завдання, специфічні форми зворотного зв'язку та ігри. Відомими навчальними вебсайтами є сайти «Уміти», «Мій клас»). Такі інтерактивні вебсайти, а ефективно можна використовувати в початкових класах на уроках української мови під час формування лексичної грамотності молодших школярів.

Спеціальними програмними комп'ютерними засобами або засобами на різноманітних мобільних пристроях є інтерактивні додатки, призначені для зацікавлення школярів та створення інтерактивного досвіду. Названі додатки містять відео та інші аудіоматеріали, інтерактивні завдання, тести, ігри, що стимулює взаємодію користувачів. Використання зазначених цифрових інструментів на уроках з української мови сприяє виробленню лексичних умінь і навичок молодших школярів через активну співпрацю учнів у процесі навчання, сприяє практичному застосуванню знань із лексики.

Ефективним цифровим інструментом називають інтерактивне відео, що дає змогу учням обирати різні способи розвитку подій, сюжетної лінії, взаємодії з об'єктами та персонажами, дозволяє взаємодіяти з відео, відчувати вплив на події у відео. У початковій школі вчителі вміщують інтерактивне відео передусім у розробку уроків з розвитку зв'язного мовлення учнів молодшого шкільного віку під час організації різних видів мовленнєвої діяльності, на уроках із формування лексичних умінь і навичок, наприклад, у процесі лексичної роботи над мовними темами «Як правильно пояснити значення слова?», «Як визначити пряме та переносне значення слова?».

Популярним терміном в царині цифрових інструментів став термін «гейміфікація» - цифрові інтерактивні ігри, що сприяє взаємодії з ігровим світом і виконує різноманітні освітні завдання для досягнення навчальних цілей. Такі цифрові інтерактивні ігри треба створити й для уроків української мови з вивчення лексичного матеріалу для формування лексичної компетентності молодших школярів. Найбільш ефективними вони стають за індивідуального навчання, під час організації і проведення групової співпраці. Мовні ігри в процесі навчання сприяють розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів, вихованню мовної особистості учнів початкових класів. Гейміфікація допомагає засвоєнню нових знань, а також поглибленню знань учнів із лексики, розвиває та вдосконалює нові мовні і мовленнєві вміння й навички відповідно до Типу прогн. укр. шк. [Патич]. прикладом такої гри є GCompris як серія розвивальних ігор для дітей до 10 років.

Сучасним цифровим інструментом є вебквест як різновид інтерактивної гри, що використовує ресурси Інтернету й містить низку запитань та відповідей. Учитель має зробити вебквест тематично орієнтованим на конкретну мовну тему, зокрема для вироблення лексичної грамотності, оскільки він ефективний інструмент передусім для оцінювання освітніх досягнень здобувачів з української мови. Так, методичні рекомендації пропонують учителям-новаторам застосувати цей цифровий інструмент для виявлення рівнів сформованості лексичних умінь та навичок молодших школярів (наприклад, під час вивчення слів з прямим та переносним значенням, під час вивчення слів різних лексичних груп, синонімів, антонімів тощо).

У нагоді молодшим школярам стануть інтерактивні книги, підручники і посібники, адже це цифрові версії звичайних книг та підручників можуть додатково містити інтерактивні компоненти, зокрема відео, аудіо, зображення, графіку та анімацію, яку так люблять діти окресленого віку. Беззаперечно, такі цифрові елементи роблять книгу більш цікавою та привабливою для юного читача, а відтак допомагають без зайвої напруженості та особливих зусиль закріпити мовні, зокрема лексичні, знання та виробити відповідні до програмових вимог мовно-мовленнєві вміння та навички.

Інтерактивні книги результативно використовувати на уроках української мови в початковій ланці загальноосвітньої школи з різною метою згідно із поставленими вчителем завданнями.

Наприклад, в українських школах розповсюджені безкоштовні інтерактивні електронні підручники, які публікує видавництво «Ранок» на освітньому ресурсі d-learning.com.ua відповідно до програми НУШ, затвердженої Міністерством освіти і науки України. Окрім вивчення необхідного теоретичного мовного матеріалу за електронними підручниками, учні можуть виконувати цікаві завдання з мови різного спрямування, до того ж самостійно потім перевіряти правильність їх виконання за готовими ключами. Учні можуть дивитися навчальні фільми та мультфільми, грати в мовні ігри, подорожувати 3D світом, збирати мовні пазли, розгадувати кросворди, ребуси тощо. Усе це у яскравій, доступній візуалізації відповідно до вікових особливостей дітей, що навчаються в початковій школі.

Наступним корисним інструментом для використання при дистанційній формі навчання та зворотного зв'язку учасників освітнього процесу є інтерактивні онлайн-дошки, роботу з якими використовують, коли офлайн-зустрічі неможливі. Позивним у роботі з цим цифровим інструментом є змога зберігати та ділитися інформацією з більшою кількістю користувачів. Міністерство рекомендує застосовувати в початкових класах, зокрема на уроках української мови такі програми, як Twiddla, Miro, AWWApp, IDroo, Conceptboard і Limnu.

Останнім часом у навчальних посібниках, підручниках на сторінка спостерігаємо наявність QR-коду - цифрового інтерактивного інструменту, який є кодуванням та збереженням інформації у двовимірній формі. QR-код не обмежений в акумулюванні різної інформації, може містити будь-який текст, малюнки, фотографії, тести, вебадреси, посилання, адреси електронної пошти, контактну інформацію про людину, організацію, установу тощо. Під час формування лексичної компетентності доречно застосовувати названий засіб як інтерактивний компонент в освітньому процесі початкової школи на всіх уроках, зокрема з української мови. Наприклад, учитель початкових класів може створити свій QR-код для використання в конкретному класі, а учні можуть відсканувати його за допомогою смартфона чи планшета з відповідним програмним забезпеченням, що полегшує швидкий доступ до посилань у QR-коді. Потім за цим кодом виконати відповідні лексичні вправи, тести, завдання. До того ж учителі можуть створювати QR-коди домашнього завдання з української мови з різними посиланнями на додатковий теоретичний матеріал або відеоуроки, презентації для самостійного вивчення мовний матеріалу, зокрема з лексики.

Цифрові інструменти, інтерактивні платформи для дітей молодшого шкільного віку - це насамперед комп'ютерні програми, служби та онлайн-ресурси, спеціально розроблені для учнів початкових класів. Ці платформи залежать від призначення, цілей та розробників, матеріальних

можливостей, мають різні формати та містять різні контенти (презентації, відео уроки, ігри, вікторини і под. у початковій школі рекомендується застосування інтерактивних платформ при вивченні будь-якого мовного матеріалу. Основною вимогою є вміння користуватися названими цифровими інструментами та інтерактивними платформами, для чого кожен учитель проходить курси навчання. Звичайно, для користування цим інструментарієм потрібне інтернет-з'єднання.

Ми дотримуємося думки, згідно з якою для підвищення якості та результативності освітнього процесу в початковій школі, для формування загальномовної компетентності, зокрема лексичної, усі цифрові інструменти треба використовувати на уроках української мови, оскільки вони є важливими складниками цифрової екосистеми.

Сучасний світ не може уявити себе без цих інструментів, що дозволяють усім користувачам збирати, обробляти та цілеспрямовано використовувати інформацію швидко, незалежно від місця й часу, результативно, що сприяє забезпеченню невимушеної роботи з інформацією в сучасному цифровому середовищі [Карташ].

Відповідно потребує забезпечення належного рівня професійної підготовки сучасного учителя початкової школи що досягається вільним доступом до необхідної інформації через вебіари, семіари, практикуми, тренінги, методичні рекомендації та інших матеріалів.

Подамо приклад алгоритму застосування цифрового інструментарію **на уроках української мови в початковій школі** з вивчення **української мови в початкових класах** під час опрацювання лексичного матеріалу.

1) Визначити освітню мету та завдання, які можна розв'язати за допомогою цифрових інструментів на уроках української мови. Наприклад, обрані інструменти доречно використати для вивчення синонімів та антонімів; вироблення вмінь використовувати їх у власному висловлюванні.

2) Вибрати ефективний цифровий інструмент чи платформу для досягнення освітньої мети та завдань на уроках з української мови для засвоєння лексичних мовних понять за змістовою лінією Тип.програми «Досліджуємо мовні явища».

3) Розробити плани-конспекти уроків вивчення лексичного матеріалу із застосуванням цифрових інструментів відповідно до програмових вимог, вікових та психологічних особливостей молодших школярів. До того ж, треба обов'язково врахувати оптимальний рівень складності завдань для забезпечення диференційованого та особистісного підходів.

Зауважимо, що вчитель початкових класів має дати дітям вільно та активно взаємодіяти із цифровими інструментами, учні натомість повинні уміти оцінити свій прогрес щодо такої співпраці. Педагоги мають постійно підтримувати та вдосконалювати цифрову грамотність молодих школярів, розвивати відповідно свою. Учні мають отримувати необхідну підтримку для компетентного користування цифровим інструментарієм та вільного володіння ними не тільки на уроках, а й у повсякденному житті.

У цій непростій роботі учитель початкової школи має спиратися на допомогу батьків, для чого треба створити умови такої активної участі батьків в освітньому процесі. Однак учитель не повинен занадто захоплюватися використанням окреслених цифрових технологій, адже вони лише доповнюють традиційні засоби навчання, а не повністю їх замінюють.

Учителі-новатори мають збалансувати новітні та традиційні підходи при вивченні мовного матеріалу в початковій школі. Надмірне застосування цифрових інструментів може й негативно вплинути на дітей. Не забуваємо про залежність від гаджетів, що деякі дослідники вважають своєрідною хворобою, як ігроманія, картярство інші азартні ігри. Школярі можуть стати залежними від використання цифрових технологій, що буде відволікати їх від навчання з української мови та заважатиме повноцінно сприймати мовний матеріал. Виникають питання щодо безпеки інформації, її конфіденційності, що іноді порушується, адже зберігається та передається за допомогою цих технологій.

Зауважимо, що цифрові інструменти є особливим видом комп'ютерних технологій, що ґрунтуються на засадах вільного доступу, цифрової інтерактивності та зручності для школяра. Зазначені сучасні технології ефективно можна використовувати при формуванні лексичної грамотності учнів початкових класів, що сприяє підвищенню якості мовної освіти молодших школярів, вироблення в них програмових умінь та навичок. Вони мотивують учнів до вивчення мови, розвитку в них мовно-мовленнєві уміння, виробляють цифрові навички.

Зі свого боку, учителі початкової школи мають володіти цифровою компетентністю для підготовки та правильного відбору цифрових інструментів залежно від обсягу виучуваного матеріалу, особливостей класу, технічних умов. Однак пам'ятаймо, що цифрові інструменти не замінять традиційне навчання, вони мають доповнювати освітній процес в початковій школі. Ми поділяємо думку про потенціал цифрових інструментів, однак не забуваймо і про негативні сторони захоплення диджиталізацією. Незважаючи на значні переваги окреслених технологій, існують ризики та проблемні питання, насамперед віртуальна залежність, зниження соціальної взаємодії школярів.

Як зазначалося вище, формування лексичної компетентності учнів протягом навчання української мови є складним кропітким щоденним процесом, що передбачає створення умов для щоденного збагачення активного словникового запасу молодших школярів, удосконалення **мовленнєвого досвіду учнів; опанування ними лексичних норм сучасної української мови** з значеннєвої позиції, функціонування слів в усних та письмових текстах; вироблення навичок вирішення слів різних лексичних груп у мовленні; розрізнення слів - **лексичних одиниць у навчальному тексті; розвиток лексичних умінь** та навичок відповідно до програмових вимог, здатність швидко й вільно добирати слова для складання власного висловлювання; **вербальні асоціації для мовленнєвого спілкування; виховання чуття слова** [Кучер].

Особливий потенціал у формуванні лексичної компетентності учнів має метод проектів, що називають комплексним способом навчання. Слідом за За О)Горошкою, С)Караманом, О)Караман **та іншими вченими, вважаємо метод проектів, або проєктний метод**, особистісно орієнтованим засобом навчання, що ґрунтуються на самостійній творчій діяльності школярів через розв'язання **певної навчальної проблеми шляхом творчого пошуку й презентації результатів у вигляді проєкту** [Роман, с)230]. Оформлення має свої закони створення, недотримання яких спричиняє загрозу перетворити проєкт на підготовку простих пові долень, рефератів. Тому створення проєктів передбачає такі основні положення:

1. метод проєктів має містити різні проблемні, дослідницькі, пошукові методи, спрямовані на конкретний практичний результат, важливий для кожного школяра, який організовує та виконує проєкт, **а також розроблення проблеми загалом з урахуванням різних впливів чинників, складників, умов її розв'язання й реалізації результатів;**

2. проєкт має містити певні елементи: передусім, предмет пошуку інформації; поетапне відшукування інформації, фіксація проміжних результатів; систематизацію зібраних фактів; висновки; корекція початкового напрямку (за потреби); подальший пошук інформації після уточнення напрямів; аналіз отриманих фактів; уточнення, узагальнення тощо; підбиття підсумків, оформлення результатів із **обговоренням, презентацією, словесним захистом, зовнішньою оцінкою, рефлексією** [Роман, с)56]; **3. поетапність здійснення проєктної діяльності називається «дизайн-петлею», оскільки з'єднуючи за допомогою рефлексійного аналізу кінцевий результат із початком роботи, замикається коло проєктної діяльності, процес набуває цілісності, зіставляючи мету й результат** [Роман, с)57].

Наведемо приклад проєктів під час вивчення лексичного матеріалу.

Проект «Рекламні роликки». Мета проєкту полягає в продуктивній **діяльності, наприклад, створити рекламні роликки для нового печива за попереднім замовленням кондитерської фабрики «Кропивницькі ласощі» та підготувати відповідні рекламні коментарі до тематичної лексики «соподоші» щодо семантики, походження, словотворення, слововживання.**

Проект «Лексичні особливості навчальної реклами» (основний меседж - для чого ми вчимося). Унаслідок вивчення **текстових чи тексто-наочних видів реклами учні простежують, як лексичні засоби впливають на створення позитивного чи негативного образу**, наприклад, учителя або школяра. Предметом аналізу у таких рекламах може бути образна лексика, художні засоби, синонімічне та антонімічне багатство української мови, що впливає на того, кому призначена реклама. **У межах зазначеного проєкту можна здійснити дослідження значеннєвих асоціацій, які виникають у людей (певної вікової категорії чи соціального стану, у нашому випадку це учні 3 класу, тобто молодші школярі) під час сприйняття рекламного повідомлення або комплексу рекламних повідомлень та засвідчують реагування опитаних дітей на предмет реклами.**

Проект «Моя ненька Україна». Це може бути **спільний міжрегіональний проєкт, який можна організувати між учнями (групами учнів) шкіл різних регіонів області. Учні мають у співпраці досліджувати й обговорювати, наприклад, краєзнавчі проблеми** Кропивницького та інших районів Кіровоградської області з позиції **соціолінгвістики чи етнолінгвістики**. Така проєктна діяльність **передбачає інтернет-співпрацю з різними школами, пошук школярами інформації про рідний край, анкетування, інтерв'ювання, аналіз, творення оригінальних ідей, оформлення матеріалів як колаж тематичної лексики, фотогалереї, слайд-шоу чи тематичних інтелектуальних карт для презентації та обміну інформацією**. Унаслідок дослідження **можна створити спільний інтернет-журнал «Моя ненька Україна»**. Описаний проєкт передбачає значну словникову роботу.

Проект «Поетичний потенціал учнів нашого класу». Це може бути «Поетичний потенціал учнів нашої школи». Результатом проєкту може стати конкурс на кращу учнівську поезію **про українську мову чи поетичний альбом поезій, створений учнями** одного класу, декількох, школи, шкіл тощо, **або лінгвопоетичне дослідження відповідних поезій**. Мета проєкту може полягати в дослідженні особливостей поетичного таланту учнів, наприклад, початкових класів. У такій проєктній роботі основний меседж - емоційність і образність. Зрозуміло, проєкти організовуються відповідно до вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Проект «З яким настроєм учні нашого класу вивчають українську мову». Це можуть бути схожі проєкти «Чи подобається мені знаходити значення слів у тексті», «Як я розрізняю синоніми та антоніми». **Дослідження проблеми на основі спостережень, анкетування, бесід дасть змогу з'ясувати** ставлення учнів початкової школи до української мови, зокрема до лексичного матеріалу. Дослідницький проєкт має бути чітко структурованим, **поєднувати текстове й наочне оформлення результатів проєктної діяльності**.

Проект «Символічні назви у фразеологізмах української мови». Під час виконання цієї проєктної роботи у молодших школярів формуються вміння знаходити українські фразеологізми в тексті, тлумачити образне значення стійких сполучень слів, визначати роль фразеологізмів в текстах, дібрати тематичні малюнки, готувати відповідні коментарі й оформлювати результати проєктної роботи як буклет, презентацію слайдів чи вебсторінку. З позиції етнолінгвістичного підходу до названого проєкту учні зможуть глибше пізнати історію **народу, його культуру, традиції, звичаї, вони неначе успадковують духовні національні цінності, усвідомлюють свою приналежність до цілісного етнокультурного середовища**.

Лексична компетентність учнів як інтегративне особистісне утворення передбачає синтез набутих **знань, вироблених навичок, умінь, ставлень, досвіду, що** уможливує застосовування лексичних знань в освітньому процесі, у навчально-мовній практиці, у мовленнєвій діяльності та повсякденному житті поза школою. Це вміння доречно відповідно до ситуації мовлення вживати лексичні засоби. Чим багатший активний словник молодшого школяра, тим вищий рівень сформованості лексичної компетентності, тим різноманітнішою і майстерною є його мовленнєва поведінка. Особливий потенціал для формування лексичної компетентності учнів мають інтерактивні технології, цифрові технології та метод проєктів, оскільки збагачують словник учнів початкових класів, активізує розширює пізнавальний інтерес дітей, поповнює мовленнєвий досвід, сприяє розвитку творчих та організаторських здібностей, виховує любов до влучного слова, до краси слова, розвиваючи культуру мовлення школярів. Перспективним є вивчення формування лексичної компетентності учнів молодшого шкільного віку засобами ігрової та сценічної діяльності.

Висновки до Розділу 1

Поняття «лексична компетентність молодших школярів» розуміють сьогодні як здатність особистості вільно оперувати не просто словами, а семантичними полями, адже учні як свідомі мовці повинні вміти вибрати зі складу такого поля потрібне слово, словосполучення, стійка сполучення залежно від комунікативної мети, щоб точно висловити власну думку під час спілкування. Це тривалий кропіткий процес навчання засобів мови й вироблення алгоритмів вживання їх у різних видах мовленнєвої діяльності - **говоріння, письмо, аудіювання, читання - з метою спілкування. Лексична компетентність учнів складається із лексичної діяльності, яка передбачає мотиваційний, когнітивний, практичний** компоненти.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що лексична компетентність є внутрішньою мовленнєвою підготовкою здобувачів до комунікації, а відтак лексичну компетентність трактуємо як складник комунікативної компетентності.

У процесі формування лексичної грамотності молодших школярів доцільно використовувати сучасні методи й прийоми, наприклад, **інтерактивні технології; технології проблемного навчання; технологія організації групової навчальної діяльності; технологія диференційованого навчання; інтегроване навчання; технологія розвитку критичного мислення; технологія розвитку винахідницьких завдань** [Альтшуллер; мобільні технології (BYOD - візьми свій дивайз).

З огляду на сказане зауважимо, що з-поміж такого різномаяття сучасних технологій учителю початкової школи треба обирати ту чи **ту технологію, метод, прийом, який буде** ефективним відповідно до теми та мети конкретного уроку. Учитель має бути підготовленим теоретично та вміти практично використовувати кожну технологію, метод чи прийом залежно від навчального мовного матеріалу, а також від індивідуальних особливостей учнів класу.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Діагностична методика визначення рівня формування лексичної компетентності учнів початкових класів

Фактичний матеріал, аналіз науково-методичної, педагогічної, спеціальної літератури засвідчує, що питання формування лексичної компетентності молодших школярів вимагають особливої уваги та потребують подальшого вивчення. Тому визначення сучасних підходів до вироблення лексичної компетентності учнів початкових класів є актуальною проблемою школи сьогодення.

Відповідно до мети та завдань нашої магістерської роботи розроблено план трьохетапної дослідно-експериментальної роботи. Дослідження здійснено **відповідно до етапів. Теоретичний етап передбачав вивчення та аналіз лінгвістичних, психолого-педагогічних джерел із**

проблеми пропонуваної роботи: **спостереження за специфікою** лексичної діяльності молодших школярів для визначення рівнів формування лексичної компетентності учнів у 3 класі. Ми проаналізували **Державний стандарт початкової освіти, Типові освітні програми Нової української школи, навчально-виховний план учителя початкових класів, конспекти уроків із** вивчення лексичних норм, словникової роботи в початкових класах, **сучасні підручники з української мови та літературного читання (14 класи)**; вивчили програмові вимоги щодо формування лексичної компетентності в початковій школі, зокрема в 3 експериментальному класі. У процесі поетапного **експерименту продовжено вивчення й аналіз методичної літератури для** розробки та впровадження сучасних методів та прийомів під час опрацювання лексичного матеріалу.

На констатувальному етапі **визначено критерії, показники та рівні** лексичної компетентності учнів молодшого шкільного віку; виявлено рівні сформованих навичок лексичної грамотності **за визначеними показниками в учнів 3 класу**; розглянуто й типізовано педагогічний досвід з упровадження інноваційних підходів до **формування лексичної компетентності молодших школярів**; вивчено специфіку лексичної діяльності учнів молодшого шкільного віку **з позиції досліджуваної проблеми**; **дібрано ефективні вправи та завдання для формування лексичної компетентності учнів початкової школи.**

На формувальному етапі теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність впровадження інноваційних технологій для формування лексичної грамотності молодших школярів; проаналізовано результати виконання вправ та завдань відповідно до сучасних підходів для констатування й діагностування рівнів сформованості лексичної компетентності учнів початкових класів за визначеними критеріями.

Розроблені критерії та показники виявлення рівнів згідно із програмовими вимогами [Типпрог, с.192, 244] дозволили виміряти якість сформованості навичок учнів початкових класів розуміти та активно вживати слова всіх частин мови; розуміти значення та смислові відтінки слів; уживати узагальнювальні слова при однорідних членах речення; уживати слова з однаковими суфіксами та префіксами; уживати слова, що означають різні якості та властивості предметів (розмір, колір, смак тощо); використовувати спільнокореневі слова; правильно вживати синоніми, антоніми, образні засоби, звуконаслідувальні слова; уживати етикетні формули, ввічливі слова (вітання, прощання, подяки, відмови і под.); використовувати слова відповідно до контексту висловлювання, мовленнєвої ситуації, тобто виміряти рівні сформованості лексичної компетентності учнів початкової школи.

В експериментальній роботі брали участь учні 3 класу загальною кількістю 20 осіб, учителі початкових класів.

Застосовано такі діагностичні методики та методи, як спостереження, бесіда, гра, метод мовного аналізу, метод конструювання, метод наочності, метод вправ за умов впровадження інноваційних технологій.

Під час констатувального етапу експерименту учні 3 класу виконували завдання для діагностики сформованої лексичної компетентності.

Алгоритм проведення констатувального етапу передбачав **по чотири завдання базового й підвищеного рівнів кожному учню 3 класу для перевірки досягнення чотирьох програмових результатів із формування** лексичної компетентності школярів:

1) Спостерігати за лексичним значенням слова (уміти пояснити лексичне значення слова; розрізнати пряме й переносне значення слів;

добирати до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антонім).

2) Уживати у власному мовленні слів різних лексичних груп (уміння розпізнавати найуживаніші багатозначні слова й пояснювати їх різні значення; знаходити й **пояснювати роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті; доречно використовувати у власних висловленнях слова в прямому й переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).**

3) Користуватися навчальними словниками (уміння користуватися тлумачним словником, словниками синонімів, антонімів).

4) Спостерігати за функцією слів - різних частин мови в мовленні (іменників, прикметників, дієслів, числівників, що передбачає вміння розпізнавати в тексті й самостійно добирати іменники, прикметники, дієслова, числівники, ставити до них питання; доречно вживати названі частини мови у власному мовленні).

Зазначимо, що різнорівневі завдання дозволили індивідуально оцінити рівень кожного учня третього класу й діагностувати можливості та перспективи навчання надалі.

Результати робіт школярів 3 класу визначили рівні сформованості лексичної компетентності за поданими критеріями й показниками та дозволили проаналізувати труднощі, які виникли в учнів початкових класів під час вивчення лексичного матеріалу.

Критерії виявлення рівнів сформованості лексичної компетентності визначають вміння учнів молодшого шкільного віку опрацьовувати лексичний матеріал: пояснювати лексичне значення слова, вживати слова різних частин мови в своєму мовленні, добирати синоніми та антоніми, ви використовувати у мовленні етикетні формули, виражальні засоби тощо. Для визначення критеріїв сформованості лексичної компетентності молодших школярів розроблено показники та відповідні рівні сформованості лексичної грамотності. **Усі показники мають високий, достатній, середній та початковий рівні виявлення:**

1) Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп: **учень третього класу із високим рівнем навченості за названим критерієм**

розпізнає в поданому тексті багатозначні слова й самостійно добирає їх, уміє пояснити їхні значення в різних контекстах; **знаходить і пояснює роль синонімів, антонімів, у тексті; доречно використовує у власних висловленнях слова** в прямому й переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; учень із достатнім рівнем сформованості лексичної грамотності за цим критерієм переважно розпізнає в текстах багатозначні слова, може самостійно дібрати слова із багатьма значеннями, уміє пояснити значення багатозначних слів залежно від контексту, хоча може припускати незначні помилки при цьому; **знаходить і пояснює роль синонімів, антонімів у тексті; доцільно вживає у власних висловленнях слова в прямому й переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; учень із середнім рівнем - загалом розпізнає в текстах багатозначні слова, часто вагається в самостійному доборі таких слів; утруднюється в самостійному доборі слів із багатьма значеннями, не завжди може пояснити значення багатозначних слів в контексті; переважно вміє знаходити та пояснити роль синонімів, антонімів у тексті, однак не завжди доречно вживає їх у власних висловленнях; має труднощі у вживанні слів у переважно вміє знаходити та пояснити роль синонімів, антонімів у тексті, однак не **завжди доречно вживає їх у власних висловленнях;**, синонімів, антонімів, багатозначних слів; учень із початковим рівнем сформованості лексичної компетентності за вказаним критерієм має проблеми в розпізнанні в текстах багатозначних слів, **часто має труднощі в самостійному доборі** таких слів, робить це переважно за допомогою вчителя; не може самостійно пояснити значення багатозначних слів в контексті; не завжди може пояснити роль синонімів, антонімів у тексті, уживає їх у власних висловленнях обмежено; **без допомоги вчителя не може** визначити пряме та переносне значення слів у текстах.**

2. Дослідження ролі різних слів - **частин мови в мовленні: учень третього класу із високим рівнем навченості розпізнає в поданому тексті й самостійно добирає іменники, прикметники, дієслова та числівники (що відповідають на питання скільки?) та дієслова, ставить до них питання, пояснює роль** таких слів у власному мовленні; **із достатнім - розпізнає в тексті іменники, прикметники та дієслова, ставить до них питання, в основному, пояснює роль названих частин мови в мовленні**, але іноді має складнощі в самостійному доборі деяких слів - частин мови; учень із середнім рівнем - переважно розпізнає в тексті іменники, прикметники, числівники **та дієслова, іноді**

плутаючи питання до них, помиляється в поясненні ролі названих частин мови в мовленні, часто вагається в самостійному доборі деяких слів - частин мови для побудови власного тексту; учень із початковим рівнем - розпізнає в тексті іменники, прикметники, числівники та дієслова тільки за допомогою вчителя, часто плутає питання до зазначених частин мови, вагається під час пояснення ролі названих частин мови в мовленні, утруднюється, самостійно добираючи деякі частини мови для побудови усного висловлювання чи тексту.

3) Уживання слів різних частин мови в власних висловленнях: школяру **третього класу з високим рівнем** сформованості лексичної грамотності притаманне доцільне використання іменників у власному мовленні; вживання прикметників у власних висловленнях для їхнього увиразнення; учень з високим рівнем правильно читає числові вирази, уживає кількісні числівники в мовленні; **добирає дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями й доречно вживає їх у власних висловленнях; із достатнім** - властиво доречно вживання слів-іменників у власному мовленні; використання прикметників у власних висловленнях для образності мовлення; учень з достатнім рівнем правильно читає числові вирази, уживає **числівники, що відповідають на питання скільки?;** добирає дієслова-синоніми, антоніми, із **прямим і переносним значеннями, однак іноді помилково вживає їх у власних висловленнях;** учень із середнім рівнем сформованості лексичної грамотності за названим показником переважно доречно використовує іменники у власному мовленні; уживає прикметники у власних висловленнях, однак нечасто та одноманітно; **робить помилки під час читання числових виразів; утруднюється в доборі дієслів-синонімів, антонімів, слів із прямим і переносним значеннями, не завжди доцільно вживає їх у власних висловленнях; із початковим - учень вживає найпростіші слова - іменники та прикметники у власному мовленні; неправильно читає числові вирази; вагається в доборі дієслів-синонімів, антонімів, із прямим і переносним значеннями, не завжди влучно використовує їх у власних висловленнях.**

4) Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)

Стан сформованості лексичної грамотності в молодших школярів згідно із результатами виконання різнорівневих завдань подано в Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Рівні сформованості лексичної компетентності в **молодших школярів на констатувальному етапі експерименту (у %)**

№ п/п Критерії Рівні

Початковий Середній Достатній Високий

1. Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп	20	30	35	15
2. Дослідження ролі різних слів - частин мови в мовленні	15	35	35	15
3. Уживання слова різних частин мови у власних висловленнях	20	40	30	10
4. Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)	20	30	40	10

Результати виконаних завдань виявили проблеми щодо сформованості лексичної компетентності, дозволили визначити основні напрямки вдосконалення лексичної роботи, зокрема на уроках української мови. Основні проблеми в зниженні рівнів сформованості лексичної компетентності спричинено труднощами використання слів різних частин мови у власних висловленнях, недостатнім рівнем вироблених умінь використовувати синонімічне та антонімічне багатство мови у своєму мовленні, розрізнявати пряме та переносне значення слів, уживати виражальні засоби тощо. Деякі учні з початковим та середнім рівнями сформованості лексичної грамотності недостатньо усвідомлюють важливість лексичної унормованості для формування комунікативної компетентності та загальної компетентності загалом.

Під час констатувального етапу експерименту учні початкової школи виконували чотири рівні завдань відповідно до програмових вимог для перевірки рівнів сформованості лексичної грамотності (Див. Додаток А).

Результати констатувального етапу сприяли визначенню **теоретико-практичного спрямування системи вправ та** завдань для підвищення виявлених рівнів лексичної компетентності учнів 3) класу, зокрема за умов впровадження сучасних підходів в освітньому процесі.

3.2) Аналіз результатів експериментального дослідження

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі школи. **Ми проводили експеримент у межах написання нашого дослідження.**

Дослідно-експериментальна робота передбачала розв'язання низки завдань: 1) перевірити за визначеними відповідно до програмових вимог критеріями та показниками рівні сформованості знань й умінь учнів початкових класів про лексичну унормованість до й після впровадження на уроках української мови вправ і завдань на засадах інновацій;

2) **апробувати систему вправ та завдань для формування** лексичної компетентності молодших школярів;

3) **з'ясувати типові помилки та складнощі під час вивчення лексичного матеріалу в початковій школі, тобто в процесі формування** лексичної компетентності учнів початкових класів.

Розроблені підходи до вивчення лексичного матеріалу були апробовані в 3) класі протягом 2023-2024 н.р., у 4) класі під час проходження **практики в жовтні-листопаді 2024** року здійснено аналіз результатів експерименту.

Результати контрольних робіт, тестів, індивідуальних бесід із молодшими школярами дозволяють стверджувати, що впровадження сучасних підходів під час вивчення лексичного матеріалу в поєднанні із традиційними методами навчання підвищує рівень сформованості лексичної **компетентності за визначеними критеріями та показниками.**

На констатувальному етапі проведено діагностику рівня засвоєння учнями початкових класів лексичного **матеріалу відповідно до програмових вимог,** визначено інноваційні методи й прийоми, спрямовані на покращення якості формування лексичної грамотності молодших школярів.

На формувальному етапі експерименту здійснено теоретичне присвідчення й дослідна перевірка результативності використання інноваційних засобів відповідно до компетентнісно **орієнтованого підходу для формування лексичної грамотності молодших школярів; відповідно до визначених критеріїв та показників** проаналізовано наслідки **виконання вправ для** встановлення й виявлення рівнів сформованості лексичної **компетентності дітей молодшого шкільного віку.**

З огляду на отримані результати можна зробити висновки про набуття школярами програмових предметних результатів щодо формування лексичної компетентності:

1) Молодші школярі в цілому опанували обсяг лексичного **матеріалу відповідно до програмових вимог** і досягли достатнього рівня **підготовки з лексикології української мови на** визначеному етапі навчання, тобто для 3) класу. Такі **результати виконання завдань засвідчують правильне виконання не менше 50% завдань базового рівня.** 2) **Учні третього класу не опанували базовий обсяг знань і не досягли середнього рівня підготовки з лексикології української мови на певному етапі навчання.** Такий висновок робиться, якщо **результати засвідчують правильне виконання менше 50% завдань базового рівня.**

3) Молодші школярі **досягли високого рівня підготовки з лексикології української мови на певному етапі на рівні** свідомого здобуття

освітніми діями. **Такий висновок робиться, якщо в** перевірній роботі результати засвідчують **правильне виконання не менше 65% завдань базового рівня й одержанні не менше 50% від максимального балу за виконання завдань підвищеного рівня.**

Низькі показники початкового рівня засвоєння лексичного матеріалу дозволяє говорити про потребу цілеспрямованої роботи **з упровадження на уроках української мови інноваційних технологій, результативних методів і прийомів роботи, які сприяли б** покращенню якості лексичної роботи, удосконаленню рівня сформованості лексичної компетентності.

Упровадження сучасного підходу у вивчення лексичного матеріалу позитивно вплинуло на засвоєння теорії учнями початкових класів. Більшість учнів підвищили рівень сформованості лексичної компетентності за критеріями: користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів), дослідження ролі частин мови в мовленні, уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп.

Інноваційні методи та прийоми уможливають уникнення енертності у вивченні лексичного матеріалу, автоматизованого заучування певних теоретичних положень.

Методика експерименту сприяла загальному мовленнєвому розвитку молодших школярів, на рівень формування комунікативної компетентності учнів початкових класів у цілому, насамперед на вміння учнів початкових класів вживати слова різних лексичних груп, слів - різних частин мови, виражальні засоби, етикетні формули, стійкі сполучення слів. А найважливіше - вільно та доречно вживати названі мовні одиниці під час створення власних висловлювань. Школярі, які взяли участь у дослідженні, показали більш заглиблене ставлення до власного мовлення й мовлення однокласників, учителів, батьків, рідних.

Під час експериментального дослідження розв'язувалося важливе завдання - обґрунтувати й експериментально перевірити умови формування лексичної компетентності учнів молодшого шкільного віку шляхом упровадження інноваційних підходів.

Інноваційні методи та прийоми уможливили виявлення та порівняння змін, що відбулися протягом експерименту в учнів початкових класів.

Корекційний вплив визначено **шляхом порівняння підсумкових даних констатувального й формувального етапів експерименту.**

На формувальному етапі експерименту учнями 3 класу запропоновано виконати вправи та завдання для діагностування сформованої лексичної компетентності подібні до тих, **що пропонувалися на констатувальному етапі (зразок завдань** див. Додаток Б).

Отримані результати дають змогу стверджувати, що з-поміж учнів, із якими **проведено експериментальне навчання спостерігається покращення показників за визначеними критеріями порівняно з діагностикою на констатувальному етапі.** Наслідки дослідження засвідчують результативність застосування інноваційних технологій, описаних у пропонованій роботі.

Дослідно-експериментальна робота зафіксувала покращення рівнів сформованості лексичної грамотності відповідно до визначених критеріїв та показників.

Вивчення змін за визначеними показниками засвідчили, що найбільш помітні з них відбулися за критеріями: «Дослідження ролі слів - частин мови в мовленні» та «Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)». Відчутно покращився показник такого критерію, як «Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп».

Порівняльний аналіз показників (Таблиця 3.2) щодо формування лексичної грамотності дозволяє стверджувати, **що значно збільшилася кількість учнів, у яких покращилися показники** за відповідними критеріями.

Таблиця 3.2

Динаміка рівня формування лексичної компетентності **в учнів молодшого шкільного віку** протягом експерименту (у %)

No п/п	Рівні	Критерії Рівні							
		Початковий	Середній	Достатній	Високий				
		Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап			
1.	Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп	20	10	30	20	35	45	15	25
2.	Дослідження ролі різних слів - частин мови в мовленні	15	10	35	25	30	40	15	25
3.	Уживання слова різних частин мови у власних висловленнях	20	10	40	20	30	45	10	15
4.	Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)	20	15	30	20	30	50	10	15

Отже, упровадження інноваційних методів та прийомів створює специфічні педагогічні ситуації спілкування на уроках української мови, сприяє розкриттю суб'єктивного досвіду учнів молодшого шкільного віку, зацікавлює кожного школяра під час лексичної діяльності в класі, заохочує учнів до створення власних висловлювань із використанням різних способів виконання завдань, зокрема свого без побоювання в чомусь помилитися, сприяє виявленню творчості, ініціативності, самостійності, що відповідає компетентісно орієнтованому навчанню.

Рівень лексичної компетентності досліджуваних учнів покращився через підвищення значень усіх показників за всіма критеріями після застосування інноваційних технологій при вивченні лексичного матеріалу.

Підіємо підсумок: результати формувального етапу засвідчують, що найбільш суттєві позитивні зміни відбулися в умінні вживати слова різних частин мови у власних висловлюваннях, умінні користуватися різними навчальними словниками.

Порівняльні дані рівнів сформованості лексичної компетентності в молодших школярів упродовж експерименту **подано в Таблиці 3.3.**

Таблиця 3.3.

Порівняльна таблиця рівнів сформованості лексичної компетентності учнів початкових класів **протягом експерименту (у %)**

No п/п	Рівні	Критерії Рівні		
		Початковий	Середній	Достатній
1.	Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп	Зменшення на 10%	Зменшення на 10%	Збільшення на 10%
2.	Дослідження ролі різних слів - частин мови в мовленні	Зменшення на 10%	Зменшення на 10%	Збільшення на 10%
3.	Уживання слів різних частин мови у власних висловленнях	Зменшення на 10%	Зменшення на 20%	Збільшення на 15%
4.	Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)	Зменшення на 10%	Зменшення на 10%	Збільшення на 20%

Унаслідок здійсненого дослідження зменшилася кількість учнів із початковим рівнем сформованості за критеріями «Уживання слова різних частин мови у власних висловленнях» на 10%, за критеріями «Дослідження ролі різних слів - частин мови в мовленні» - на 10% та критерієм «Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)» - на 15%.

Спостерігаємо зменшення кількості учнів початкових класів із середнім рівнем сформованості за критеріями «Уживання у власному мовленні слів різних лексичних груп» та «Уживання слова різних частин мови у власних висловленнях» на 10%, за критерієм «Уживання слова різних частин мови у власних висловленнях» - на 20%. Упродовж дослідження передусім покращилися достатній та високий рівні сформованості лексичної компетентності **за визначеними критеріями та показниками**. Значно **покращилися показники на достатньому рівні за критеріями** «Уживання слів різних частин мови у власних висловленнях» на 15% та «Користування навчальними словниками (тлумачними, синонімів, антонімів)» - на 20%.

Здійснений аналіз проведеного дослідження засвідчує, що формування лексичної унормованості буде ефективним за умови впровадження інноваційних технологій, використання сучасних підходів до опрацювання лексичного матеріалу. Експеримент довів результативність визначених та апробованих сучасних підходів для формування лексичної компетентності в умовах компетентнісного особистісно орієнтованого навчання.

Висновки до Розділу II

Модернізація діяльності вчителя початкових класів передбачає розробку нових підходів та перетворення традиційних форм і методів навчання на сучасні, спрямовані на розвиток творчості молодших школярів.

Інноваційна діяльність покликана формувати уміння розв'язувати конкретні завдання через мотивацію до творчого пошуку нестандартних рішень.

Упровадження інноваційних технологій дає змогу реалізувати індивідуальну траєкторію кожного учня, диференціювати освітній процес, сприяє активізації когнітивної здатності школярів, виявленню творчого потенціалу, відповідно покращити процес навчання. Сучасні технології, використані під час експерименту, засвідчують покращення всіх рівневих показників за визначеними критеріями формування лексичної компетентності учнів початкових класів.

Подальшого вивчення потребує процес формування в учнів лексичної грамотності за допомогою пошуку ефективних **інноваційних методів і прийомів навчання**; дослідження системи лексичних сучасних вправ та ігор для вдосконалення лексичної нормативності мовлення молодших школярів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі теоретично обґрунтовано й з'ясовано особливості вивчення лексичного матеріалу відповідно до нових Тип осв програм нов укр **школи 1-2 та 3-4 класи**, висвітлено особливості вироблення лексичної грамотності учнів молодшого шкільного віку, з'ясовано значення лексичних норм в освітньому процесі здобувачів початкової ланки загальноосвітньої школи й досліджено особливості застосування інноваційних технологій під час опрацювання лексичного матеріалу на уроках української мови в початковій школі.

Упровадження інноваційних технологій дає змогу учням краще опанувати лексичний матеріал, вільно та доречно використовувати у власному мовленні різні лексичні групи слів, добирати синоніми та антоніми до поданих слів, вирізняти в текстах слова різних частин мови, тобто сформувати лексичну компетентність. Використання сучасних підходів в освітню практику спрямовує процес навчання на індивідуальну траєкторію учня початкової школи.

Лексичні норми передбачають достатній словниковий запас молодших школярів, уміння правильно вживати слова різних лексичних груп у власному мовленні, що, зі свого боку, сприяє загальній грамотності учнів початкових класів, розвитку мовлення, оскільки лексична компетентність є важливим складником загальномовної компетентності. Від рівня сформованості лексичних навичок залежить засвоєння й іншого мовного, зокрема граматичного матеріалу, передбаченого Тип осв програмами нов укр школи.

Протягом експериментального дослідження з'ясовано, що рівень лексичної компетентності підвищився за визначеними планом дослідження критеріями та показниками за умови використання на уроках української мови інноваційних технологій.

Спостереження за ефективністю впливу нестандартних видів роботи з лексичним матеріалом засвідчують активізацію творчості учнів початкових класів. Сучасні підходи диференціюють роботу із школярами відповідно до особистісно орієнтованого навчання.

Досліджено ефективність використання таких сучасних технологій, як **інтерактивні технології; технології проблемного навчання; технологія організації групової навчальної діяльності; технологія диференційованого навчання; інтегроване навчання; технологія розвитку критичного мислення; технологія розвитку винахідницьких завдань** Г[Альтшуллер; мобільні технології (BYOD - візьми свій дивайз).

Особистісно орієнтований в освітньому процесі названому **підходу найбільше відповідають інтерактивні технології навчання. При застосуванні інтерактивних технологій моделюються реальні життєві ситуації, активізується досвід учнів молодшого шкільного віку, пропонуються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються дидактичні ігри, нестандартні завдання та вправи. На уроках із формування граматичних навичок доцільно, на нашу думку, використовувати такі інноваційні технології навчання, насамперед методи та прийоми: Робота в парах, Мікрофон, «Мозковий штурм», гра «Так - ні», Робота за обраною темою (Природа. Овочі. Тварини тощо), Прийом незакінчених речень (Я люблю..., Я хочу..., Я бажаю...), «Ажурна пилка», «Ланцюжок», «Крокуй - говори», «Яке слово задумано?», «Знайди», «Засели будиночки - роди», «Словесний аукціон», «Хто зайвий?», «Що зайве?», «Засели будиночки» та інші.**

Формування лексичної компетентності в початковій школі важливе для загальномовного та мовленнєвого розвитку учнів в умовах компетентнісного підходу. Лексична грамотність дозволяє створювати власні висловлювання відповідно до лексичних норм, що сприяє культурі мовлення учнів початкових класів, формує комунікативну компетентність.

Результати експериментального навчання засвідчили ефективність впровадження інноваційних технологій **у процесі формування лексичної компетентності учнів початкових класів.**

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів, пов'язаних із формуванням лексичної компетентності молодших школярів на уроках української мови. Під час проведення експерименту виявлено нові проблеми, які потребують подальшого вивчення. З-поміж них складність сприйняття й **розуміння мовлення учнями молодшого шкільного віку; удосконалення класифікації мовленнєвих помилок учнів, зокрема лексичних; розробка питань розвитку творчих здібностей учнів початкових класів засобами інноваційних технологій; розробка навчальних посібників компетентнісно орієнтованого спрямування для початкової школи.**